

Tiivistelmä

”Puola suomalaisyritysten toimintaympäristönä” -raportti on osa Helsingin kauppakorkeakoulun Kansainvälisten markkinoiden tutkimuskeskuksen ”Managing Business in Turbulent Markets” -tutkimushanketta, jonka päärahoittajana toimii TEKES. Tutkimushankkeessa paneudutaan suomalaisyritysten toimintaan nopeasti kehittyvillä markkina-alueilla ja tarkastellaan niiden kilpailukykyä. Tässä raportissa tarkastellaan Puolan liiketoimintaympäristön kehitystä eri näkökulmista. Talouskehitystä kuvataan tärkeimpien makrotalouden indikaattorien valossa. Yritysten kohtaaman paikallisen liiketoimintaympäristön kehitystä valotetaan sekä virallisten (esim. lainsäädäntö) että epävirallisten (liiketoimintakäytännöt) instituutioiden avulla. Tutkimukseen haastateltiin 15 Puolassa toimivan suomalaisyrityksen edustajaa.

Puolan talouskasvu on ollut melko vauhdikasta viimeisten vuosikymmenien aikana siitä huolimatta, että kasvu on viime vuosina jäänyt jälkeen useimpien muiden KIE-maiden talouden kasvuluvuista. Samaan aikaan Puolan hintataso on kasvanut erittäin maltillisesti ja maan inflaatiotaso on pysynyt kohtuullisena verrattuna muihin KIE-maihin. Puolan suurten markkinoiden luoma valtava potentiaali, maan keskeinen sijainti EU:n sisämarkkinoihin nähden sekä kustannustason säilyminen edullisena ovatkin vahvistaneet Puolan kilpailukykyä ulkomaisten sijoittajien silmissä.

Suomalaisyritysten etabloituminen Puolaan alkoi hitaasti jo ennen maan siirtymistä sosialistisesta järjestelmästä kohti markkinaehtoisempaa hallintoa. Suomalaisyritysten etabloitumiskehityksen piikit asettuvat kuitenkin selvästi kahteen ajanjaksoon: Puolan EU-jäsenyysneuvottelujen käynnistymiseen vuonna 1998 sekä maan varsinaisen EU-jäsenyyden toteutumiseen vuonna 2004. Tämän jälkeen Puola on Viron, Venäjän ja Unkarin ohella ollut suomalaisyritysten suosituimpia kohteita Keski- ja Itä-Euroopan markkinoilla.

Liiketoimintaympäristönä Puola nähdään kuitenkin edelleen melko haastavana, etenkin verrattuna suomalaisyritysten suosimaan Viroon. Puolan poliittisen elämän epävakaus horjuttaa koko yhteiskunnan sisäistä tasapainoa ja poliittisten nimitysten aiheuttamat valtionyhtiöiden ja instituutioiden ”saneeraukset” heikentävät liiketoimintaympäristön funktioiden jatkuvuutta. Niin ikään tehottoman yksityistämisen myötä jäljellä oleva suuri valtionyhtiöiden määrä hämmentää osin markkinoiden toimintaa ja rapauttaa vapaiden yksityisten markkinoiden ideaa.

Suomalaisyritykset ovat kohdanneet Puolan markkinoilla samankaltaisia haasteita kuin Baltian maissa ja Venäjällä suhteessa julkiseen sektoriin. Suurimmat haasteet syntyvät julkisen sektorin korruptiosta ja raskaasta byrokratiasta. Myös oikeusjärjestys- ja tuomioistuintoiminta aiheuttavat jonkinasteisia ongelmia Puolassa toimiville yrityksille. Suomalaisyritykset asettavatkin usein tässä paikallista osaamista vaativassa liiketoimintaympäristössä puolalaisen johdon vastaamaan yrityksen operatiivisista toiminnoista. Puolassa ei ole käytetty esimerkiksi suomalaisia ekspatriaatteja samoissa määrin kuin Baltian maissa, vaan Venäjän liiketoimintojen tapaan suomalaiset osapuolet ovat vastanneet usein lähinnä paikallisen johdon valvonnasta ja strategisista päätöksistä.

Puolassa harmaan talouden ongelma näkyy etenkin paikallisten yritysten toiminnassa. Osa puolalaisista yrityksistä pyrkii pääoman puutteen vaivatessa välttämään veroja ja toimimaan muutenkin jokseenkin arveluttavin keinoin. Tämä on kannustanut suomalaisyrityksiä korostettuun varovaisuuteen paikallista yhteistyökumppania valittaessa. Samalla on usein tukeuduttu paikallisen johdon suhdeverkostoon ja kokemukseen. Paikallisen johdon henkilösuhteiden avulla puolalaiset osaavat ja avoimesti toimivat kumppanit onkin usein löydetty lopulta melko pienin ponnistuksin.

Suurimmat puolalaiseen työvoimaan liittyvät haasteet periytyvät pitkälti Puolan sosialistisesta menneisyydestä ja ne ovatkin usein tuttuja myös Venäjällä, Baltiassa sekä muissa KIE-maissa toimiville suomalaisyrityksille. Merkittävimmät haasteet koskevat työntekijöiden virheiden teon pelosta johtuvaa vastuun välttelyä sekä hierarkiseen organisaatiomalliin tottuneiden työntekijöiden tiimityöskentelyn tehottomuutta. Tulevaisuudessa suurimmat työvoimakysymyksiin liittyvät haasteet koskevat muuallakin itäisessä Euroopassa esiin tulevaa työvoimapulaa. Puolassa arvioidaan jo nyt noin 1,2 miljoonan puolalaisnuoren muuttaneen työperäisistä syistä ulkomaille (HS 21.9.2007), eikä muuttosuuntauksessa näy vielä lähitulevaisuudessa kääntymisen merkkejä. Osa Puolassa toimivista suomalaisyrityksistä kokeekin jo nyt työvoiman saatavuuden heikentyneen ja etenkin työvoimavaltaiseen teollisuuteen työvoimapula on jo iskenyt ankarasti.